Список використаних джерел:

1. Слобожан О. Бюджет-2018 – черговий виклик для місцевого самоврядування / О. Слобожан, С. Надал. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/analiz_db_2017_amu.pdf.
2. Місцеві бюджети: експерти підбили перші підсумки 2017 року / Я. Казюк, В. Венцел, С. Демиденко, І. Герасимчук. URL: http://decentralization.gov.ua/news/8053.
3. Бюджетний кодекс України: за станом на 01.01.2018 р. / Верховна Рада України від 8.07.2010 р. № 2456-VI. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14.
4. Звіт про виконання місцевих бюджетів Чернівецької області за 2016 рік.

УДК 336.1

Ситник Н.С.,
доктор економічних наук,
завідувач кафедри державних та місцевих фінансів,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Стефанків Б.О.,
магістрант,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ СКЛАДНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Ситник Н.С., Стефанків Б.О. Фінансові аспекти складників економічної безпеки держави. У статті розглянуто актуальні проблеми складників економічної безпеки держави у різних аспектах. Так, виокремлено аспект поточного стану та аспекти функціонального і нормативного забезпечення. Крім того, досліджено зовнішній і внутрішній рівні фінансової безпеки держави. Визначено сутність фінансової безпеки держави та фактори, що впливають на неї. Доведено, що, крім традиційних факторів, рівень фінансової безпеки країни зумовлений ступенем фінансового стану та розвитку ринку капіталів, які обслуговують оборот великої кількості акцій реально функціонуючих суб'єктів господарювання.

Ключові слова: безпека, фінансова безпека, економічна безпека, фактори, фінансові аспекти.

Сытник Н.С., Стефанкив Б.А. Финансовые аспекты составляющих экономической безопасности государства. В статье рассмотрены актуальные проблемы составляющих экономической безопасности государства в различных аспектах. Так, выделены аспекты текущего состояния и функционального и нормативного обеспечения. Кроме того, исследованы внешний и внутренний уровни финансовой безопасности государства. Определены сущность финансовой безопасности государства и факторы, влияющие на нее. Доказано, что, кроме традиционных факторов, уровень финансовой безопасности страны обусловлен степенью финансового состояния и развития рынка капиталов, которые обслуживают оборот большого количества акций реально функционирующих субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: безопасность, финансовая безопасность, экономическая безопасность, факторы, финансовые аспекты.

Sytnyk N.S., Stefankiv B.O. Financial Aspects of the Components of the State Economic Security. The article is devoted to the actual problems of the components of economic security of the state in various aspects. Thus, the aspect of the current state and aspects of functional and normative provision are researched. In addition, the external and internal level of financial security of the state were studied. The essence of financial security of the state and the factors influencing it are determined. Statement that in addition to traditional factors, the level of financial security of the country depends on the degree of financial and capital market development (which serves to provide a turnover of a large number of shares of actually operating entities), is proved in the article.

Key words: security, financial security, economic security, factors, financial aspects.

Постановка проблеми. Специфічний стан економічної системи, за якого досягаються баланс і стійкість до негативних проявів загроз та існує здатність забезпечувати власний ефективний та стійкий розвиток з урахуванням своїх економічних інтересів, означає високий рівень економічної безпеки держави. Нині проблематика безпеки продовжує бути особливо актуальною, головним чином, у зв'язку з військовою агресією, якої зазнала і продовжує відчувати Україна. Економічна безпека загалом і фінансова зокрема є невід'ємними складниками загальнонаціональної безпеки, тому вивчення їх аспектів, а також факторів та загроз, що впливають на них, є важливими завданнями наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фінансової безпеки держави частково досліджується у великій кількості робіт, що присвячені економічній безпеці. Питання економічної безпеки держави вивчають такі економісти, як О. Барановський, З. Варналій, Т. Васильців, О. Власюк, В. Геєць, О. Ляшенко, Я. Малик, В. Мартинюк, А. Мокій та ін. А безпосередньо фінансову безпеку досліджували Н. Рудик [1], Р. Сніщенко [2], І. Луценко [3], Н. Яценко [4]. Проводили вагомі дослідження та робили внесок у теорію із цього питання такі зарубіжні вчені, як Дж.-К. Ван Хорн, К. Жюгляр, Дж. Найт, Т. Аліссон, Г. Фостер, Й. Шумпетер. У їхніх працях детально проаналізовано історичні, теоретичні та практичні аспекти фінансової безпеки держави.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є формулювання і систематизація складників фінансової безпеки в контексті різних її аспектів. Окрім того, важливим завданням статті є виділення та обгрунтування окремих факторів, що впливають на фінансову безпеку держави.

Виклад основного матеріалу. Фінансову безпеку можна розглядати в різних аспектах (рис. 1).

На підставі цього можна визначити фінансову безпеку як здатність фінансової системи зберігати захищеність, стабільність і стійкість своїх фінансових інтересів за негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, що становлять загрозу фінансовій безпеці, а також збереження здатності фінансової системи держави забезпечувати ефективне функціонування національної економіки та її перманентне економічне зростання.

Крім того, можна також виділити кілька факторів, що визначають рівень фінансової безпеки будь-якої держави:

– рівень фінансової незалежності від зовнішньої фінансової допомоги, наданої міжнародними фінансовими установами, економічними угрупованнями, урядами окремих країн, обсягів іноземних інвестицій у національну економіку;

– характер проведеної державою внутрішньої і зовнішньої фінансово-кредитної політики;

– наявність позитивного політичного клімату в країні;

– рівень забезпеченості функціонування фінансової сфери законодавчими та нормативно-правовими документами.

Фінансову безпеку держави можна розглядати в інших аспектах залежно від рівня:

– зовнішнього (зачіпає фінансовий суверенітет країни, рівень незалежності національної фінансової системи від впливу фінансово-кредитних організацій міжнародного рівня і транснаціонального капіталу);

– внутрішнього (безпека фінансової сфери визначається досконалістю правової, організаційної та інституційної бази, політичною стабільністю, рівнем ризиків ринкової кон'юнктури, масштабами тіньової економіки і рівнем корупції в державі).

Рис. 1. Аспекти фінансової безпеки

Джерело: складено авторами

Будучи надзвичайно складною багаторівневою системою, фінансова безпека сформована з низки підсистем, що відрізняються власною структурою і логікою розвитку.

Так, до складу фінансової безпеки держави входять: бюджетна, податкова, боргова безпека, фінансова безпека банківської системи, валютна, грошово-кредитна, інвестиційна безпека, фінансова безпека страхового та фондового ринків.

Бюджетна безпека передбачає стан, за якого забезпечується платоспроможність держави, досягається баланс доходів і видатків державного та місцевих бюджетів, підвищується раціональність та якість розподілу бюджетних коштів. Рівень бюджетної безпеки держави визначається такими показниками, як: розмір бюджету; обсяг ВВП, що розподіляється через бюджет; наявність дефіциту бюджету, його розмір і джерела фінансування; масштаби бюджетного фінансування; рівень бюджетної дисципліни; якість казначейського виконання бюджету [5; 6].

Податкова безпека держави полягає в ефективності проведеної державою податкової політики, яка об'єднує фіскальні інтереси держави з інтересами платників податків для забезпечення держави оптимальним обсягом податкових надходжень, що відповідає всім вимогам економічної доктрини і фіскальної достатності. Також податкова безпека держави передбачає оптимізацію рівня оподаткування: перегляд численних, часто необгрунтованих податкових пільг, регулювання норми оподаткування для уникнення скорочення податкової бази внаслідок зростання тіньової економіки, скорочення легального бізнесу, масового ухилення від сплати податків.

Боргова безпека держави характеризується певним рівнем державної внутрішньої і зовнішньої заборгованості з обов'язковим урахуванням вартості обслуговування й оцінки ефективного використання запозичень. Оптимальне співвідношення між внутрішньою і зовнішньою заборгованістю, що сприяє задоволенню соціально-економічних потреб, дасть змогу забезпечити стійкість фінансової системи країни до внутрішніх і зовнішніх загроз. Боргова безпека сприяє збереженню незалежності та суверенітету держави під час здійснення виплат на погашення основної суми боргу і відсотків за ним і підтримання належного рівня платоспроможності та кредитного рейтингу країни.

Фінансова безпека банківської системи розглядається з різних поглядів:

– із погляду фінансових наслідків її діяльності у цілому для держави і окремих її клієнтів і контрагентів;

– із погляду уникнення потенційних і реальних загроз фінансовому стану всієї банківської системи країни, НБУ і банківських установ.

У загальному вигляді фінансова безпека банківської системи полягає у досягненні максимального рівня ефективності використання ресурсного потенціалу банку, формуванні сприятливих умов для здійснення своєї діяльності банківськими установами, запобіганні виникненню внутрішніх і зовнішніх загроз, формуванні умов для стабільного та ефективного функціонування банківської системи.

Валютна безпека держави характеризується ступенем забезпеченості держави валютними коштами і станом курсоутворення національної грошової одиниці. Про валютну безпеку держави свідчать позитивне сальдо платіжного балансу, здатність виконувати міжнародні зобов'язання, наявність необхідного обсягу валютних резервів, стабільність національної грошової одиниці, що захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках, створення оптимальних умов для розвитку вітчизняного експорту і припливу в країну іноземних інвестицій.

Грошово-кредитна безпека передбачає стабільний стан монетарної системи, грошової одиниці, доступність кредитних ресурсів і рівень інфляції, що забезпечує економічне зростання і збільшення реальних доходів населення. При цьому розмір грошової маси повинен повністю покривати обороти, що нею обслуговуються, а величина відсоткової ставки повинна бути оптимальною для задоволення попиту на гроші.

Інвестиційна безпека характеризується високим рівнем інвестицій, за якого виникає можливість оптимального задоволення поточних потреб економіки в обсязі і структурі капітальних вкладень, під час оцінки ефективного використання і повернення інвестованих коштів. Інвестиційній безпеці сприяють установлення ефективного співвідношення обсягів іноземних інвестицій у країну і вітчизняних інвестицій в інші країни, підтримка позитивного національного платіжного балансу.

Безпека фондового ринку – це наявність оптимального обсягу його капіталізації з урахуванням структури і рівня ліквідності реалізованих на ньому цінних паперів. Фінансова безпека фондового ринку характеризується стійким фінансовим станом емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, посередників (брокерів), консультантів, реєстраторів, депозитаріїв та інших учасників фондового ринку. У загальному вигляді безпека фондового ринку складається з оцінки рівня фінансової стабільності двох основних його складників: ринку державних цінних паперів, ринку корпоративних цінних паперів і його сегментів (ринок акцій, облігацій, векселів, казначейських зобов'язань, ощадних сертифікатів, біржового та позабіржового ринків).

Фінансова безпека страхового ринку в цілому, і конкретного страхувальника зокрема, полягає в досягненні страховими компаніями такого обсягу сформованих ними фінансових ресурсів, які могли б дати їм можливість відшкодувати втрати їх клієнтів в результаті настання страхового випадку, а також у забезпеченні ефективного функціонування всього страхового сектора. Фінансова безпека ринку страхових послуг, що залежить від великої кількості факторів як об'єктивних і суб'єктивних, так і внутрішніх і зовнішніх, визначається передусім станом його розвитку. Також впливає фінансова результативність і ефективність діяльності страхового ринку та суб'єктів господарювання.

Беручи до уваги широкий аспект поняття фінансової безпеки, складність взаємозв'язків усередині неї, взаємозалежності складників її елементів, необхідно також включити до складу фінансової безпеки такі структурні елементи, як: фінансова безпека людини (окремого громадянина) і домогосподарства; фінансова безпека підприємства; фінансова безпека регіону.

Під фінансовою безпекою людини розуміється стан життєдіяльності громадянина, який забезпечує правовий та економічний захист його життєвих інтересів, підтримуються його конституційні права, забезпечується гідний рівень життя незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз. Основною функцією держави у цьому

разі є забезпечення встановлених соціальних стандартів і гарантій, що дають змогу працездатним громадянам та пенсіонерам вести фінансово забезпечений гідний спосіб життя. Порушення прав споживачів, низький розмір пенсій і заробітної плати, високий рівень безробіття, знецінення заощаджень, падіння реальних доходів населення і зубожіння, збільшення диференціації доходів і майнового розшарування суспільства – основні загрози не тільки фінансової безпеки громадян, а й усієї держави. Фінансова безпека громадян багато в чому визначається загальним станом економіки і грамотної фінансової політики, що проводиться в державі.

Фінансова безпека підприємства характеризується збереженням комерційної таємниці підприємства, інтелектуальної власності та інформації; захист підприємства від негативного впливу зовнішнього середовища, а саме здатність протистояти і швидко реагувати на різноманітні несприятливі зовнішні загрози. Фінансова безпека підприємства з погляду ресурсного підходу передбачає ефективне використання корпоративних ресурсів для мінімізації загроз і забезпечення безперебійного функціонування підприємства. На рівень фінансової безпеки підприємства впливає низка факторів: ефективність використання капіталу, якість фінансового менеджменту і управління підприємством, технологічне оснащення та своєчасне оновлення інформаційної бази, а також якісна оцінка й ефективне управління економічними ризиками, здатність адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури.

Вагому роль у забезпеченні фінансової безпеки держави у цілому відіграє фінансовий стан регіонів, що входять до його складу, тому підтримання фінансової безпеки регіонів країни – один із невід'ємних елементів сталого розвитку держави.

Фінансова безпека регіону полягає у фінансової самостійності (автономії) регіону. Самостійність регіону проявляється в можливості повноцінного використання конкурентних переваг регіону, підтримці стабільності регіональної економіки, організації ефективного контролю над ресурсами регіону. Всі елементи економічної системи регіону повинні характеризуватися надійністю, захищати всі форми власності, створювати гарантії для ефективної підприємницької діяльності, стримувати вплив дестабілізуючих факторів. Також фінансова безпека регіону передбачає здатність до самостійної реалізації і захисту регіональних економічних інтересів, здійснення модернізації виробництва, ефективної інвестиційної та інноваційної політики, розвитку інтелектуального і трудового потенціалу регіону.

Дослідження поняття фінансової безпеки вимагає й розгляду такого елемента, як міжнародна фінансова безпека.

Міжнародна фінансова безпека характеризується комплексом інституційних структур і міжнародних умов співіснування домовленостей, за яких кожній державі як члену світової спільноти дається можливість самостійно формувати і реалізувати стратегію свого соціального, економічного та фінансового розвитку, без створення зовнішнього тиску і будь-якого втручання, а також здійснення взаємовигідного співробітництва з іншими державами. Значну роль у нівелюванні даних проблем відіграють партнерські угоди про вільне переміщення капіталів, товарів і послуг, виключення силового тиску, рівноправність у відносинах із недостатньо економічно розвиненими країнами, задоволення економічних інтересів різних країн. Таким чином, в основі міжнародної фінансової безпеки лежать взаємовигідне співробітництво держав під час вирішення національних та інтернаціональних (глобальних) проблем господарювання, реалізація вільного вибору ними своєї стратегії соціально-економічного розвитку країн і участь у міжнародному поділі праці. Сьогодні основним питанням міжнародної економічної безпеки є формування умов для взаємовигідного співробітництва держав у вирішенні їхніх національних, а також глобальних проблем людства.

Таким чином, стійкість системи державних фінансів визначається рівнем різних факторів. Але, крім вищеназваних факторів, рівень фінансової безпеки країни зумовлений ступенем фінансового стану та розвитку ринку капіталів, які обслуговують обіг великої кількості акцій реально функціонуючих суб'єктів господарювання. Ступінь відкритості внутрішнього ринку, ефективність фінансових інструментів, участь населення в операціях із фондовими цінностями, мобілізація інтелектуальних ресурсів, що використовуються для розвитку фінансового ринку, також можуть чинити певний вплив [7].

Необхідно відзначити, що першочергове значення у забезпеченні фінансової безпеки країни у цілому має ефективність проведеної бюджетної, податкової та грошово-кредитної політики, де ключовим фактором виступає ступінь державної участі в кожній зі сфер фінансової та кредитної систем. Державні і місцеві фінанси слід розглядати як об'єкт прямого управління і впливу з боку держави. Також держава зобов'язана створювати умови для стабільного фінансового стану суб'єктів господарювання реального сектора економіки, у сфері фінансового ринку і міжнародних фінансів. Таким чином, для збільшення потенціалу забезпечення фінансової безпеки держави необхідно розглядати всі виникаючі у фінансово-кредитній системі країни протиріччя і негативні явища, виявляти особливості їх прояву в кожній зі сфер фінансових відносин, а також на найвищому рівні ретельно продумувати, приймати і реалізовувати відповідні концепції [8].

Висновки. Таким чином, умови забезпечення фінансової безпеки держави для кожної сфери фінансово-кредитної системи різні, а можливості держави щодо здійснення управління у цілому обмежені, оскільки в управлінні кожної зі сфер фінансової та кредитної систем країни може бути задіяно лише певну кількість функцій. Формування ефективної системи фінансової безпеки передбачає з'ясування і систематизацію явищ, подій і певних дій, настання або здійснення яких безпосередньо або опосередковано може стати загрозою того чи іншого суб'єкту фінансової безпеки.

В основу визначення рівня впливу різних загроз покладено розрахунок і моніторинг системи індикаторів і подальше їх зіставлення з граничними значеннями. Індикатором є елемент, що відображає процес або кількісні та якісні характеристики об'єкта, що досліджується. Ефективна система індикаторів дає змогу в короткі терміни провести аналіз фінансової безпеки різних об'єктів, запобігти виникненню негативного впливу, зробити потрібні корективи як у щоденну діяльність, так і на перспективу, визначати можливий хід подій.

Специфіка досліджуваного явища визначає порогові значення індикаторів. Граничні значення неможливо визначити шляхом точних розрахунків, тому вони визначаються експертним шляхом на основі досвіду. На рівень фінансової безпеки впливають багато індикаторів, основними з яких є: наявність дефіциту бюджету, розміри боргових зобов'язань держави, інфляція, ціна банківського кредитування, рівень монетизації економіки, обсяг резервів та ін. Моніторинг рівня індикаторів фінансової безпеки кожної зі сфер фінансових відносин і в цілому фінансової системи держави, а також структури доходів і витрат по відношенню до ВВП, що відповідає вибраній моделі фінансових відносин, дасть державі змогу ефективно проводити фінансовий контроль, регулювати соціально-економічний розвиток країни, мінімізувати загрози фінансовій безпеці.

Список використаних джерел:

1. Рудик Н.В. Фінансова безпека в системі управління державними фінансами. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 5. С. 128–133.
2. Сніщенко Р.Г. Фінансова безпека учасників фінансового ринку: монографія. Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2015. 372 с.
3. Луценко І.С. Методичний підхід до оцінювання рівня податкової безпеки України. Науковий вісник Харківського державного університету. 2015. Вип. 12. С. 159–163.
4. Яценко Н.М. Поняття та структура фінансової безпеки. Економічний простір. 2014. № 13. С. 170–174.
5. Голинський Ю.О. Суб'єктивний вплив на процес виконання бюджетів Казначейством України як загроза фінансовій безпеці держави. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. 2013. Вип. 23.15. С. 209–214.
6. Голинський Ю.О. Ефективність контролю органами казначейства за використанням бюджетних коштів. Економіка. Фінанси. Право. 2013. № 8. С. 37–40.
7. Конкурентоспроможність національної економіки: фіскальні важелі та стимули: кол. моногр. / Н.С. Ситник, А.В. Стасишин, У.З. Ватаманюк-Зелінська; за заг. ред. д. е. н. Н.С. Ситник. Львів: Апріорі, 2017. Ч. 2. 350 с.
8. Концепція розвитку національної безпеки у фінансовій сфері: Розпорядження КМУ від 15 серпня 2012 р. № 569-р. URL: http://zakon.rada.gov.ua.

УДК 339.187.44:330.322(447)

Ситник Н.С.,
доктор економічних наук,
професор кафедри державних та місцевих фінансів,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Попович Д.В.,
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри державних та місцевих фінансів,
Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДНИК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Ситник Н.С., Попович Д.В. Розвиток франчайзингу в Україні як складник інвестиційної політики держави. У статті розглянуто розвиток франчайзингу як складник інвестиційної політики держави. Виділено основні проблеми функціонування франчайзингових відносин у контексті сучасного розвитку вітчизняної економіки та запропоновано низку заходів щодо їх розв'язання.

Ключові слова: франчайзинг, франшиза, франчайзер, франчайзі, франчайзингові відносини.

Сытник Н.С., Попович Д.В. Развитие франчайзинга в Украине как составляющая инвестиционной политики государства. В статье рассматривается развитие франчайзинга как составляющей инвестиционной политики государства. Выделены основные проблемы функционирования франчайзинговых отношений в контексте современного развития отечественной экономики и предложен ряд мер по их решению.

Ключевые слова: франчайзинг, франшиза, франчайзер, франчайзи, франчайзинговые отношения.

Sytnyk N.S., Popovych D.V. The development of franchising in Ukraine as an integral part of the investment policy of the state. The article deals with the development of franchising as a part of the investment policy of the state. The main problems of functioning of franchising relations in the context of modern development of the domestic economy are determined and a number of measures are offered for their solution.

Key words: franchising, franchise, franchisor, franchisee, franchise relations.